

Felsefe ve Bilim Tarihi Yazıları

Yıl: 4 Sayı: 9 2016

Editörler

Prof. Dr. Yavuz UNAT
Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü
Prof. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR
Muğla Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Editör Yardımcıları

Doç. Dr. İnan Kalaycıogulları
Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Sibel Kibar
Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Kenan GÜRSOY
İstanbul Aydin Üniversitesi
Prof. Dr. İlber ORTAYLI
Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. F. Jamil RAGEP
*McGill University, Canada, Director Institute of Islamic Studies
Canada Research Chair in the History of Science in Islamic
Societies*
Prof. Dr. Şafak Ural
İstanbul Üniversitesi, Felsefe Bölümü
Prof. Dr. Melek DOSAY GÖKDOĞAN
Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü
Prof. Dr. Feza GÜNERGUN
İstanbul Üniversitesi, Bilim Tarihi Bölümü
Prof. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR
Muğla Üniversitesi, Felsefe Bölümü
Prof. Dr. Yasin CEYLAN
ODTÜ, Felsefe Bölümü
Prof. Dr. Yavuz UNAT
Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü
Prof. Dr. Hasan Sacit KESEROĞLU
Kastamonu Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Sibel KIBAR
Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Sekreterler

Yrd. Doç. Dr. Ercan SALĞAR
Necmettin Erbakan Üniversitesi, Felsefe Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Deniz KUNDAKÇI
Kastamonu Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetim Bölümü

İletişim

Prof. Dr. Yavuz UNAT
*Kastamonu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Felsefe Bölümü, Kuzeykent, 36100, Kastamonu*
Gsm: 0542 454 1224

e-posta: dortogedergisi@gmail.com
yunat@kastamonu.edu.tr
hilalargun@nobelyayin.com

Algılanan Dünya

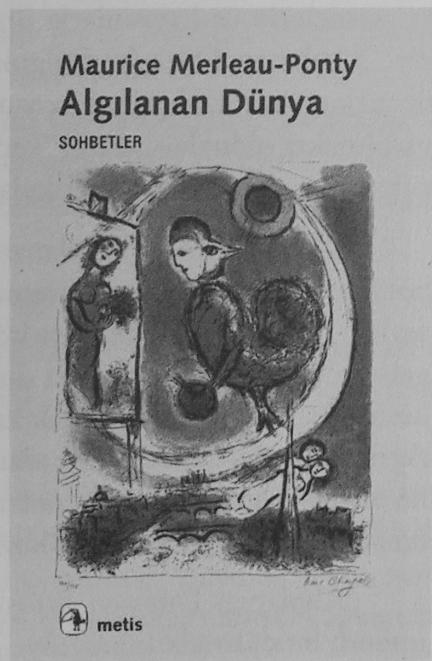
Merleau-Ponty, *The World of Perception*, M., Routledge, 2004.

Çeviren: Ömer Aygün

Metis Yayıncıları, İstanbul 2010.

Duygu DİNÇER*

Algılanan Dünya, Fenomenoloji Felsefesi'nin güçlü temsilcilerinden biri olan ve 1908-1961 yılları arasında geçen yaşamı süresince yürütmüştüğü çalışma, "şuur ile organik, psikolojik ve hatta sosyal tabiatın münasebetlerini anlama"¹ (Gürsoy, 2014, s. 46) gayesi taşıdığını belirten Maurice Merleau-Ponty'nin önemli eserlerinden biridir. Eser, Merleau-Ponty'nin 9 Ekim-13 Kasım 1948 tarihleri arasında her cumartesi Fransız Ulusal Radyosu'nun "Fransız Kültür Saati" adlı programında yayımlanan (1) Algılanan Dünya ve Bilimin Dünyası, (2) Algılanan Dünyayı Bulgulamak: Uzam, (3) Algılanan Dünyayı Bulgulamak: Duyu Nesneleri, (4) Algılanan Dünyayı Bulgulamak: Hayvanlık, (5) Dışarıdan Görünen İnsan, (6) Sanat ve Algı Dünyası, (7) Klasik Dünya ile Modern Dünya başlıklı yedi sohbetinden oluşmaktadır.

* Araş. Gör., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, duygu.dincer@marmara.edu.tr.

1 Kenan Gürsoy (2014). Varoluş ve Felsefe, Ankara: Aktif Düşünce Yayıncıları. Yazar bu alıntı eserinin "Maurice Merleau-Ponty'de Şuur-Beden İlişkisi" başlıklı bölümünde Maurice Merleau-Ponty'nin *La Structure du Comtement* (1977) adlı eserinden yapmıştır.

Kitabın ve radyo programının ilk sohbeti olan “Algılanan Dünya ve Bilimin Dünyası” başlıklı bölüm temel olarak bilimin, kendisiyle benzer karşılaştırma ve ölçüm sistemleri kullanmayan, fizik yasalarında olduğu gibi nedensel çıkarımlarda bulunmayan araştırmaları, bir “yanılsama” oldukları iddiasıyla yadsımeye ve dışlamaya hakkı olup olmadığı sorusunu ele almaktadır (s. 15). Merleau-Ponty bu sohbetiyle esasında, Fransız toplumu nezdinde tüm insanlığa, Descartes'in etki- siyle ortaya çıkan ve uzun yillardır hüküm süren “duyumların yaniltıcı olduğu” (s. 13) ve “algının ancak bilimin henüz açık hale getirilmemiş bir başlangıcı olduğu” (s. 14) görüşlerinde taklit kalınmaması ve “dünyaya ilişkin bütün yaşanmış deneyimlerimizin değerini bir anda sıfırlayacak ölçüde bilime ve bilimsel bilgiye değer ver(ilmemesi)” (s. 12) gerektiği konusunda uyarıcı bulunmuştur. Merleau-Ponty'e göre bilimsel araştırmalara, onların durumları titiz bir biçimde ele alışına şüphesiz ki daima ihtiyaç vardır, ancak bu durum insanları bilimin “kusursuz, mutlak ve tarafsız” bilgi sunduğu yanılsamasına götürmemesi gerekmektedir. Zira XIX. yüzyıl sonlarından itibaren, bilimsel yöntem yoluyla ortaya konulan yasa ve kuralların mutlaklık arz etmediği ve yeni araştırmalarla yürütülmeye ya da genişletilmeye daima açık oldukları anlaşılmıştır.

Merleau-Ponty, sonraki üç bölümde deneyimlenen dünyada insanın uzamla, nesnelerle ve hayvanlarla ilişkilerini algı penceresinden bakarak irdelemektedir. “Algılanan Dünyayı Bulgulamak: Uzam” başlıklı bölümde modern resimden örnekler vererek klasik üç boyutlu uzam algısındaki değişimi tartışılmış, insanların varolmakta oldukları uzami “kendi perspektiflerinden” ve onunla “kurmuş oldukları tensel bağlar” üzerinden algıladıklarını (s. 35) belirtmiştir.

Merleau-Ponty, “Algılanan Dünyayı Bulgulamak: Duyu Nesneleri” başlıklı bölümde uzami dolduran nesneleri ele almaya geçerek özne ve nesne (insan ve şeýler) arasındaki diyalogları irdelemektedir. Yazar, temel olarak şeýleri meydana getiren özelliklerin, ayrı ayrı duyu organlarından gelmiş olsalar da birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılamayacak kadar iç içe geçmiş oldukları fikrini savunmaktadır. Ayrıca insanların nesnelerle olan ilişkilerinin mesafeli ve tarafsız olmadığını, aksine onlarla karışan ve adeta onlara insani vasiýflar giydirerek yaşam alanlarına katan bir formda olduğunu ortaya koymaktadır.

“Algılanan Dünyayı Bulgulamak: Hayvanlık” adlı bölümde Merleau-Ponty, insanın bu dünyada yalnız olmadığını, içine hayvanların da dahil olduğu tüm öte-kilerle birlikte-varoluðunu belirtmekte (s. 36), ötekilere ve onların dünyalarına açık bir duruşla yaşamının erdemine dikkat çekmekte ve hayvan dünyasına haklarını geri verme konusunda insanlara çağrıda bulunmaktadır. İnsanoğlunun klasik dönemden bu yana “normal”lik etiketine yaslanarak hayvanlarla, akli dengesi yerinde olmayanlarla, çocukların ve ilkel olarak adlandırdıkları insanlarla kurduğu dışlayıcı ve önyargılı ilişkileri (s. 39) irdeleyen Merleau-Ponty, bu tutumların onların dünyasını hakiki manada anlamaktan, keşfetmekten ve kucaklamaktan ne kadar uzak olduğunu gözler önüne sermektedir.

Merleau-Ponty "Dışarıdan Görünen İnsan" adlı bölümde bu noktadan hareketle "insan olmaklık" mevzusunu mercek altına almaktadır. Ona göre "insan olmaklık" bir "yönelim" (Gürsoy, 2014, s. 46) ile dış dünya ve tüm ötekilerle (tensel) bağlar kurmak, bağlantı halinde olmaklıktır. Ayrıca insan olmaklık, asla bitmeyen, tamamlanmayan bir projedir ve bu anlamda tüm insanların yazgısı birbiriyle ortaktır (s. 55). Bu projenin yalnız başına, köksüz ve bağısız bir halde tamamlanmasına imkan olmadığı gibi, kişinin kendi olma sorumluluğunu bir başkasına devretme lüksü de yoktur (s. 54).

Merleau-Ponty buraya kadar olan kısmında insanın uzam, nesneler, hayvanlar, kendisi ve diğer insanlar ile olan ilişkilerini inceledikten sonra "Sanat ve Algı Dünyası" başlıklı altıncı bölümde ressamların, şairlerin, yazarların, yönetmenlerin ve müzisyenlerin dünyasından verdiği örneklerle sanatın, algılanan dünya içindeki anlam ve önemini gündemine yerleştirmiştir. Zira ona göre "algılanan dünya, yalnızca doğal şeylerin bütünü değildir, tablolardır da, müziklerdir, kitaplardır, Almanların bir 'kültür dünyası' dedikleri şeydir aynı zamanda. Kendi ufkumuzu daraltmak ya da kendimizi taşla suyla sınırlamak şöyle dursun, algılanan dünyanın içine sokulmakla sanat yapıtlarını, dili ve kültürü bütün o özerklikleri ve temel zenginlikleri içerisinde düşünmenin yolunu bulmuş oluruz (s. 68)." Gerek yapmış olduğu sohbetlerin bütününde gerekse bu bölümde resim, Merleau-Ponty'nin algı dünyasının kapılarını aralamakta yararlandığı en temel başvuru kaynaklarından biridir. Çünkü ona göre sanat yapıtlarının "etli tenli bir bütünlükleri" vardır (s. 61) ve kişi ancak alının peşinden gittiği ölçüde bir sanat yaplığını anlamaya hazır hale gelebil(mektedir)" (s. 61). Bu yapıtlar algısal deneyim kaynağıdırular ve "dünyanın taklidi değil başlı başına bir dünya"dırlar (s. 62).

Merleau-Ponty kitabın "Klasik Dünya ile Modern Dünya" başlıklı son bölümünde, önceki sohbetlerde yapılan tüm tartışmaları ve varılan tüm sonuçları da içerecek şekilde modern düşünçenin izlediği seyri ve algılanan dünya deneyimle-rindeki dışavurumlarını değerlendirmektedir.

Sonuç olarak Merleau-Ponty, Algılanan Dünya adlı eserinde yer alan sohbetleriyle okurları içinde yaşadıkları dünyayı, içinde bulundukları uzamı, diyalog halinde bulundukları canlı, cansız tüm varlıkların daha derinden duyumsamaya, gerek algı aktını gerekse ötekilerle birlikte varolmak üzere kurdukları tensel bağlantıları yeniden gözden geçirmeye; duyumsal deneyimlere hak ettiği kıymeti vermeye ve "alrı dünyasında şeyleri ve şeylerin görünme biçimlerini birbirinden ayıranın olanaksız" (s. 60) olduğunu kabul etmeye davet etmektedir.

Kaynakça

- Gürsoy, K. (2014). *Varoluş ve Felsefe*, Ankara: Aktif Düşünce Yayıncıları.
- Merleau-Ponty, M. (2010). *Algılanan Dünya: Sohbetler* (Çev. Ömer Aygün), İstanbul: Metis Yayıncılık.

Jean Jacques Rousseau Enstitüsü'nün Psikoloji ve Pedagoji	
Tarihimizdeki Yeri.....	157
<i>LÜTFİYE KOÇ GÜNAY</i>	
Spinoza'da Korku Duygusu Üzerine Bir İnceleme	169
<i>HASAN ALİ BAŞARAN</i>	
Salih Zeki'nin Matematik Felsefesine Bakışı: Nâmütenâhî.....	191
<i>MÜJDAT TAKICAK</i>	
Postal vs. Chomsky A Review of Katz & Postal's Necessity Argument.....	201
<i>ARGUN ABREK CANBOLAT</i>	
N. Berdyaev'te İnsanın Özgürüğünün Kaynağı: Ungrund	209
<i>NESRİN ERTÜRK</i>	
ÇEVİRİLER/TRANSLATIONS	219
Küreselleşmenin Motoru Olarak Meta Estetiği	219
<i>EMİR H. ÜLGER</i>	
KİTAP TANITMALAR/BOOK REVIEWS.....	231
Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Düşünürleri	231
<i>CEYHUN AKIN CENGİZ</i>	
Algılanan Dünya.....	235
<i>DUYGU DİNÇER</i>	
İlk Modernler: Yirminci Yüzyıl Düşüncesinin Kökenlerine İlişkin Profiller	239
<i>VURAL BAŞARAN</i>	
Fiziğin F'si.....	241
<i>BATUHAN AKGÜNDÜZ</i>	
Bağlanma Hürriyeti Bir Gabriel Marcel Okuması.....	249
<i>ZEYNEP TEK</i>	
YAYIN POLİTİKASI /EDITORIAL POLICY	253

Jean Jacques Rousseau Enstitüsü'nün Psikoloji ve Pedagoji Tarihimizdeki Yeri.....	157
<i>LÜTFİYE KOÇ GÜNAY</i>	
Spinoza'da Korku Duygusu Üzerine Bir İnceleme	169
<i>HASAN ALİ BAŞARAN</i>	
Salih Zeki'nin Matematik Felsefesine Bakışı: Nâmütenâhî	191
<i>MÜJDAT TAKICAK</i>	
Postal vs. Chomsky A Review of Katz & Postal's Necessity Argument.....	201
<i>ARGUN ABREK CANBOLAT</i>	
N. Berdyaev'te İnsanın Özgürlüğünün Kaynağı: Ungrund	209
<i>NESRİN ERTÜRK</i>	
ÇEVİRİLER/TRANSLATIONS	219
Küreselleşmenin Motoru Olarak Meta Estetiği	219
<i>EMİR H. ÜLGER</i>	
KİTAP TANITMALAR/BOOK REVIEWS.....	231
Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Düşünürleri	231
<i>CEYHUN AKIN CENGİZ</i>	
Algılanan Dünya.....	235
<i>DUYGU DİNÇER</i>	
İlk Modernler: Yirminci Yüzyıl Düşüncesinin Kökenlerine İlişkin Profiller	239
<i>VURAL BAŞARAN</i>	
Fiziğin F'si.....	241
<i>BATUHAN AKGÜNDÜZ</i>	
Bağlanma Hürriyeti Bir Gabriel Marcel Okuması.....	249
<i>ZEYNEP TEK</i>	
YAYIN POLİTİKASI /EDITORIAL POLICY	253